

поперек дороги.

Такое качество, как глупость, репрезентировано в пословицах: *Если ворона розу найдет, возомнит себя соловьем; И ворона о себе думает, что она умна; Ворона в павлиньих перьях; Только что плакавшая ворона уже смеется; Пошла ворона лебединой поступью и забыла, кто она есть.*

В некоторых пословицах образ ворона имеет положительные коннотации, символизируя мудрость, опытность: *Старый ворон не мимо каркнет. Старый ворон не каркнет даром: либо было что, либо будет что.*

В ходе исследования мы пришли к **выводу**, что наименования птиц, их семантика является своего рода «производящей основой» для множества паремий, отображающих мировосприятие и культуру народа на разных этапах его развития. Поэтому уяснение связи внешнего облика, поведенческих особенностей птиц, а также их названий с мифологическими представлениями народа, изучение ключевой символики, позволяющей представить образ русского человека сквозь призму пословиц и поговорок с наименованиями птиц, – все это позволяет внести определенный вклад в познание национальной русской культуры и ее традиций.

Список использованной литературы

1. Верещагин Е. М. Лингвострановедческая теория слова / Е. М. Верещагин, В. Г. Костомаров. – Москва: Русский язык, 1980. – 320 с.
2. Маслова В. А. Когнитивная лингвистика: учебное пособие / В. А. Маслова. – Минск: Издательство: Мн.: ТетраСистемс, 2008. – 272 с.
3. Телия В. Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / В. Н. Телия. – Москва: Школа «Языки русской культуры», 1996. – 288 с.

УДК 811. 111'373.7

А. В. Буріменко,
студентка IV курсу факультету іноземних мов, гр. АНФ-14-1,
І. А. Салата,
канд. філол. наук, доцент,
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг

КЛАСИФІКАЦІЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ ПОГОДИ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Буріменко А. В., Салата І. А. Класифікація фразеологізмів на позначення погоди в англійській мові.

Статтю присвячено дослідженню та класифікації фразеологізмів на позначення погоди в англійській мові. Автори проаналізували наукову літературу з фразеології для вивчення наявних класифікацій фразеологічних одиниць з метою складання власних класифікацій, спираючись на деякі з проаналізованих. Методом довільного вибору для проведення класифікації було обрано 25 фразеологізмів англійської мови, що стосуються погоди або

позначають інші явища через їх порівняння з погодними умовами. Вибрані фразеологічні одиниці було класифіковано за різними їх ознаками.

Ключові слова: фразеологізм, фразеологічна одиниця (ФО), фразема, класифікація, фразеологізми на позначення погоди.

Бурименко А. В., Салата І. А. Классификация фразеологизмов, обозначающих погоду в английском языке.

Статья посвящена исследованию и классификации фразеологизмов, обозначающих погоду в английском языке. Авторы проанализировали имеющиеся в научной литературе классификации с целью создать собственные классификации, опираясь на некоторые из проанализированных. Методом свободной выборки было выделено 25 фразеологизмов, отнесенные к трем различным классификациям в соответствии с их характеристиками.

Ключевые слова: фразеологизм, фразеологическая единица (ФО), фразема, классификация, фразеологизмы, обозначающие погоду.

Burimenko A. V., Salata I. A. The classification of fraseologisms about weather in the English language.

The article is devoted to the research and classification of fraseologisms about weather in the English language. The authors analyzed a number of classifications mentioned in the scientific literature with the aim to create our own classifications based on some of the analyzed ones. To reach this aim we chose 25 fraseological units, which were classified into three groups according to their different characteristics.

Keywords: fraseologism, fraseological unit, classification, fraseologisms about weather.

Мета нашої роботи – дослідити та класифікувати фразеологізми на позначення погоди та інших явищ за аналогією із погодними в англійській мові.

Перш за все ми проаналізувати наукову літературу з фразеології, щоб визначитися з термінами, які використовуються вченими-лінгвістами. Ми з'ясували, що існує декілька термінів – фразема, ідіома, фразеологізм, фразеологічний зворот, фразеологічна одиниця, стійке словосполучення, стійкий вираз, якими вчені позначають одне й те ж поняття. Зазвичай терміни «фразеологічна одиниця» та «фразеологізм» прирівнюються за значенням одне до одного, а інші терміни можуть відрізнятися у конотаціях залежно від обраної класифікації. В нашій статті ми будемо використовувати терміни *фразема, ідіома, фразеологізм, фразеологічний зворот, фразеологічна одиниця* як тотожні. Отже, ми з'ясували, що фразеологізм (фразема, фразеологічна одиниця) – це лексико-граматична єдність двох і більше нарізно оформлених компонентів, граматично організованих за моделлю словосполучення чи речення, які, маючи цілісне значення, відтворюються у мові за традицією.

Також ми проаналізувати наукову літературу для вивчення наявних класифікацій фразеологічних одиниць з метою здійснити власні класифікації, спираючись на деякі з них.

Одним з найважливіших завдань фразеології є вироблення принципів

класифікації та систематизації фразеологічних одиниць. Лінгвісти запропонували ряд схем для класифікації фразем, спираючись на певні їх ознаки. Типи класифікацій розрізняють залежно від того, який принцип покладено в її основу (семантичний, стилістичний, структурний, граматичний, генетичний). Для того щоб створити власні класифікації, ми розглянемо основні класифікації фразеологізмів, які існують у вітчизняній та закордонній науці.

У лінгвістиці набула визнання семантична класифікація В. В. Виноградова на основі принципу семантичної нерозкладності фразеологічних одиниць. На його думку, не всі фразеологізми є однаковими з точки зору з'єднаності компонентів і співвідношення семантики усього виразу із семантикою його складників.

Як відомо, В. В. Виноградов виділяє три групи фразеологічних одиниць:

1. Фразеологічні зрощення – це тип абсолютно неподільних, нерозкладних стійких словосполучень, цілісне значення яких невмотивоване, тобто не впливає із значень слів-компонентів. Науковець стверджує, що перетворення словосполучення у фразеологічне зрощення відбувається з різних причин, серед яких важливе місце займає переосмислення, втрата прямого значення компонентами виразу, поява нового образу, емоційні та експресивні фактори.

2. Фразеологічні єдності – це стійкі словосполучення, що семантично неподільні і цілісні за значенням, але їх цілісне значення може бути вмотивованим, воно є результатом впливу лексичних значень слів-компонентів. У своєму компонентному складі фразеологічні єдності вміщують певний елемент, який сприяє мотивації значення фразеологізму в цілому. Тут граматичні стосунки між компонентами відносно легко розрізнити і звести до живих сучасних зв'язків.

3. Фразеологічні сполучення – це стійкі мовні звороти, які не є безумовними семантичними одиницями, оскільки характеризуються певною самостійністю складових частин. Одне із слів-складників фразеологічного сполучення семантично зумовлене й не може бути замінене іншим, а ті слова, які його характеризують, допускають взаємну заміну.

Фразеологічні сполучення становлять тип фраз, що створені реалізацією зв'язаних значень слів. Складові частини фразеологічних сполучень можуть зберігати лексичні значення і входити до складу інших фразеологічно зв'язаних об'єднань слів, становлячи собою мінімальне утворення для нових смислових серій [5].

Класифікація В. В. Виноградова відіграла важливу роль у розробці теоретичних питань фразеології. Вона розкрила механізм утворення фразеологічного значення, відношення семантики цілого виразу до значень слів-компонентів, що його складають.

Зберігши три основні типи фразеологічних одиниць (за класифікацією В. В. Виноградова), інший дослідник М. М. Шанський виділив четвертий тип, який він назвав фразеологічними виразами. Це стійкі словосполучення, що об'єднують такі стійкі у своєму складі і часто вживані фразеологічні звороти,

які не тільки є семантично подільними, але й складаються цілком із слів із вільним значенням. Він обґрунтовує, що фразеологічні вирази відрізняються від вільних словосполучень своєю відтворюваністю в готовому вигляді як структурної і значеннєвої одиниці, а не створюються за існуючими законами мови щоразу заново.

М. М. Шанський серед фразеологічних виразів виділяє дві групи:

1. Фразеологічні вирази комунікативного характеру, що становлять собою предикативні словосполучення, рівноцінні реченню. Вони є цілим відтворенням і виражають певне судження.

2. Фразеологічні вирази номінативного характеру. Вони є сполученням слів, ідентичних лише певним частинам речення [11, с. 84–85].

Учений також поділяє фразеологізми за стильовими ознаками на чотири групи:

1. Міжстильові фразеологічні звороти.
2. Фразеологічні звороти розмовно-побутового характеру.
3. Фразеологізми книжкового характеру.
4. Фразеологічні архаїзми та історизми [11].

Беручи за основу дві попередні класифікації, Л. Г. Авксентьев стверджує, що, враховуючи структурно-семантичну цілісність фразеологічних одиниць та їх диференційні ознаки, ми можемо розмежувати дві групи фразем:

1. Фразеологічні одиниці-ідіоми, що охоплюють фразеологічні зрощення і фразеологічні єдності та характеризуються семантичною цілісністю, нерозкладністю, здатністю за своїм значенням співвідноситися з окремими словами; їх компонентний склад характеризується сталістю та стійкістю.

2. Фразеологічні сполучення, які у семантичному плані становлять собою відносно подільні аналітичні сполуки, які характеризуються самостійністю компонентів [1, с. 47–48].

Класифікація фразеологічних одиниць Б. О. Ларіна відома також як класифікація за історичною еволюцією семантики усталених словесних сполук. Науковець вирізняє умови, які визначають розвиток вільних словосполучень у фразеологізми:

- 1) втрата реалії;
- 2) метафоризація;
- 3) деформація компонентного складу;
- 4) порушення первісної граматичної структури.

Відповідно до умов, учений розробив класифікацію, що показує умови розвитку вихідних словосполучень:

1. Перемінні словосполучення.
2. Стійкі метафоричні словосполучення.
3. Ідіоми [8].

Ще одна класифікація фразеологічних одиниць розроблена О. І. Молотковим на основі граматичного принципу у морфологічному підході. Так, він розподіляє фразеологічні одиниці на такі групи:

1. Іменні фразеологізми.
2. Дієслівні фразеологізми.

3. Ад'єктивні фразеологізми.
4. Адвербіальні фразеологізми.
5. Вигуківі фразеологізми [9, с. 126–150].

За граматичною формою і семантичними ознаками пропонує розподіляти фразеологізми науковець В. Л. Архангельский. Так, він виділяє дві групи сталих зворотів:

1. Фраземи – фразеологічні одиниці зі структурою словосполучення.
2. Стійкі фрази – фразеологічні одиниці зі структурою речень і так званих предикативних сполучень слів [4, с.114].

Науковець М. Т. Тагієв визначає фразеологічну одиницю як самостійну одиницю мови за її оточенням, що створюється на основі структурного зв'язку цілого і не збігається із поняттям поширення слів-компонентів на основі їх еквівалентних відношень. На основі даного визначення він розробляє класифікацію фразеологізмів за характером структурних зв'язків фразеологічних одиниць із іншими одиницями у системі мови. Академік зауважує, що взята ізольовано фразема не може бути визначена через лексико-граматичні ознаки своїх слів-компонентів [10, с. 65–68].

С. Г. Гаврін розробив систему фразеологізмів за їх функціональними типами. Відповідно, науковець виділяє шість типів фразеологізмів:

1. Образно-виразні стійкі сполучення слів. До цієї групи відносяться метафоричні одиниці, сталі порівняння, сталі гіперболи та літоти, тавтологічні сполуки.
2. Еліптичні сполуки, що об'єднують усічені стійкі сполуки слів.
3. Термінологічні фразеологізми, що охоплюють складені терміни мистецтва, науки тощо.
4. Афористичні фразеологізми, що виражають умовиводи-узагальнення.
5. Контекстологічні фразеологічні одиниці, що є тотожними фразеологічним сполученням у класифікації В. В. Виноградова.
6. Ідіоми – всі стійкі вирази, які втратили внутрішню форму [6, с. 77–81].

Л. Г. Авксент'єв на основі генетичного підходу у лінгвістиці розробляє класифікацію фразеологізмів за сферами первісного вжитку:

1. Крилаті вирази видатних майстрів-слова – російських, українських та зарубіжних письменників.
2. Вирази, які походять із античних джерел.
3. Вислови біблійного походження, засвоєні з церковнослов'янської мови.
4. Вирази народного походження, приказки, прислів'я.
5. Вирази професійно-виробничого походження [1, с. 54–56].

Такими є основні типи класифікацій фразеологізмів, які знайшли своє місце в науковій лінгвістичній спільноті. Їх вивчення є важливим кроком до з'ясування природи фразем, їх місця та особливостей функціонування в системі мови.

Таким чином проаналізувавши найбільш відомі у лінгвістиці класифікації, ми зробили спробу зробити власні класифікації фразеологізмів англійської мови на позначення погоди та інших погодних явищ, спираючись на деякі з вище зазначених.

Для досягнення нашої мети методом довільного вибору для проведення класифікації нами було обрано 25 фразеологізмів, що стосуються погоди або позначають інші явища через їх порівняння із погодними умовами.

У першій нашій класифікації обраних фразеологізмів ми спиралась на відому класифікацію академіка В. В. Виноградова, який структурував усі фразеологізми з точки зору з'єднаності компонентів і співвідношення семантики усього виразу із семантикою його складників.

Таким чином до фразеологічних зрощень ми віднесли наступні ФО: *be a breeze, to chase rainbows, to get wind of, to have one`s head in the cloud, it`s raining cats and dogs, to be on cloud nine, to put on ice, to steal one`s thunder, a storm in a teacup, to take a rain check, to be under the weather.*

До фразеологічних єдностей відносяться такі ФО: *to be snowed under, to break the ice, rain or shine, a fine weather for ducks, to rain on someone`s parade, to throw caution to the wind.*

Фразеологічні сполучення складають на нашу думку, наступні фразеологізми: *as right as rain, calm before the storm, every cloud has a silver lining, a fair-weather friend, it never rains but it pours, a ray of hope, to save for a rainy day, a storm is brewing.*

Аналіз класифікації обраних ідіом за В. В. Виноградовим дозволяє зробити висновок: більшість фразеологізмів, що використовувались під час аналізу, належить до фразеологічних зрощень (11 одиниць), які є абсолютно неподільними стійкими словосполученнями, що мають невмотивоване цілісне значення, яке не впливає із значень слів-компонентів. Як бачимо, у фразеологічних зрощеннях втрачений зв'язок між прямим та переносним значенням, переносне значення стало основним. Саме тому фразеологічні зрощення неможливо дослівно перекласти на іншу мову.

Якщо згадати характерні ознаки фразеологічних зрощень, зазначені М. М. Шанським, то можна зробити висновок, що:

- 1) в обраних нами фразеологізмах відсутні некротизми та архаїзми;
- 2) обрані фраземи є синтаксично неподільними та характеризуються непроникністю додаткових слів;
- 3) у більшості випадків в обраних фразеологічних одиницях є неможливою зміна місць слів-компонентів.

У наступній нашій класифікації фразеологізмів на позначення погоди та інших явищ за аналогією з погодними, ми спиралась на класифікацію фразеологічних одиниць І. В. Арнольд, яка класифікувала ФО згідно з їх граматичною структурою [3, с. 54–56].

За граматичною структурою ми розподілили обрані нами фразеологічні вирази на п'ять груп:

- 1) фразеологічні одиниці, які функціонують як іменники:
 - N+prep+N – *calm before the storm, a ray of hope, a storm in a teacup*;
 - Adj+N – *a fair-weather friend*;
- 2) фразеологічні одиниці, що функціонують як дієслова:
 - V+(one`s)+N – *to break the ice, to chase rainbows, to steal one`s thunder*;
 - V+N+prep – *to get wind of*;

- V+prep+(one's)+N – *to put on ice, to rain on one's parade*;
- V+prep+(Adj)+N – *to save for a rainy day*;
- V+Adj+N – *to take a rain check*;
- V+N+prep+N – *to throw caution to the wind*;
- V+one's+N+prep+N – *to have one's head in the clouds*;

3) фразеологізми, що функціонують як прикметники:

- (as)+A+as+N – *as right as rain*;

- to be +(prep)+N – *to be a breeze, to be on cloud nine, to be under the weather*;

- to be+Part.ІІ+postpositive – *to be snowed under*;

- Adj+N+prep+N – *a fine weather for ducks*;

4) фразеологічні одиниці, що функціонують як прислівники: N+conj+N – *rain or shine*;

5) фразеологічні одиниці, які є реченнями: *every cloud has a silver lining, it never rains but it pours, it's raining cats and dogs, a storm is brewing*.

Можна підсумувати, що більшість проаналізованих ФО функціонують у мові як дієслова – 10 фразеологічних одиниць.

Крім того, можна виділити ідіоматичні вирази, які існують у багатьох мовах, як:

1. Абсолютні еквіваленти – це ідіоматичні вирази, які мають всі спільні елементи і є абсолютно ідентичними в мовах географічно, історично та культурно близьких регіонів, як, наприклад, у випадку з Європейським континентом. Багато ФО прийшли в європейські мови зі спільних джерел – із грецьких міфів, римської культури, Біблії та класичної європейської літератури: *the heel of Achilles, to cross the Rubicon, the tree of knowledge, thirty pieces of silver*.

2. Часткові еквіваленти, в яких один або декілька компонентів співпадають, а інші є відмінними, наприклад: *to kiss the post* – поцілувати замок, *as pale as paper* – блідий як стіна, *to know smth. as one's ten fingers* – знати щось, як свої п'ять пальців.

3. Приблизні аналоги, які мають в англійській та українській мовах однакове значення, але виражене різними компонентними структурами, наприклад: *a fly in the ointment* – ложка дьогтю в бочці меду, *make haste slowly* – тихіше їдеш – далі будеш.

4. Національні ідіоми, які сформовані у мові певною національною спільнотою та добре зрозумілі тільки носіям цієї мови. Наприклад, тільки в англійській мові існують і добре зрозумілі носіям англійської мови такі фразеологічні вирази: *to dine with Duke Humphrey, to cut off a shilling*, або в українській мові: впіймати облизня, пекти раків, утерти носа.

Таким чином, порівнявши англійські та українські фразеологізми на позначення погоди та інших явищ за аналогією із погодними, ми розподілили обрані нами фразеологізми англійської мови на чотири групи за наявністю еквівалентів в українській мові:

1) абсолютні еквіваленти: *calm before the storm* – затишшя перед бурею, *a ray of hope* – промінь надії, *to break the ice* – зламати лід;

2) часткові еквіваленти: *to chase rainbows* – гнатися за неможливим, *a fair-weather friend* – друг до першої біди, *to have one's head in the clouds* – літати в хмарах, *to be on cloud nine* – на сьомому небі від щастя, *to put on ice* – відкласти на безрік, *to save for a rainy day* – залишати на (про) чорний день;

3) приблизні аналоги: *as right as rain* – так, як треба, *to be a breeze* – простіше простого, *to be snowed under* – засипати, завалити (напр. роботою), *rain or shine* – за будь-якої погоди, *every cloud has a silver lining* – немає лиха без добра, *to get wind of* – пронюхати (про щось), *to rain on one's parade* – підсунути свиню, *a storm is brewing* – згущаються хмари, *it never rains but it pours* – біда біду кличе, *it's raining cats and dogs* – ллє, як із відра;

4) національні ідіоми: *a fine weather for ducks* – дощова погода, *to steal one's thunder* – опублікувати запозичену ідею раніше її автора, *to take a rain check* – перенести на інший час, *to be under the weather* – погано почуватися.

З обраних фразеологізмів більшість – це приблизні (10 одиниць) та часткові (9 одиниць) фраземи. Як бачимо, абсолютних фразеологічних міжмовних аналогів небагато, що зумовлено віддаленою спорідненістю української та англійської мов, і виявляється у відмінностях граматичної будови, лексичного складу, засобів образності співвідносних фразеологічних одиниць.

Отже, здійснене дослідження дозволяє зробити наступні висновки. Відмінності між українськими та англійськими фразеологізмами на позначення погоди не є суттєвими: фразеологізми в англійській мові частіше є зрощеннями, ніж в українській мові; українські фразеологізми, як і англійські, позначають вчинки людей, ставлення до вчинків інших людей та емоції через проведення аналогії з погодними явищами.

Ми вбачаємо, що зроблені нами класифікації будуть сприяти подальшому поглибленому вивченню та засвоєнню фразеологізмів англійської мови.

Список використаної літератури

1. Авксентьев Л. Г. Сучасна українська мова. Фразеологія / Л. Г. Авксентьев. – 2-ге вид. – Харків: Вища школа, 1988. – 137 с.
2. Англо-український фразеологічний словник / Уклад. К. Т. Баранцев. – 2-ге вид., випр. – Київ: Т-во “Знання”, КОО, 2005. – 1056 с.
3. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка / И. В. Арнольд. – Москва: Флинта, Наука, 2012. – 376 с.
4. Архангельский В. Л. Устойчивые фразы в современном русском языке / В. Л. Архангельский. – Ростов: ИРУ, 1964. – 315 с.
5. Виноградов В. В. Лексикология и лексикография / В. В. Виноградов. – Москва: Наука, 1977. – 114 с.
6. Гаврин С. Г. Проблемы систематизации устойчивых сочетаний современного русского языка в функциональном аспекте / С. Г. Гаврин. – Москва: ИПУ, 1966. – С.77–81.
7. Кунин А. В. Большой англо-русский фразеологический словарь: словарь / А. В. Кунин. – Москва: Русский язык, 1996. – 942 с.
8. Ларин Б. А. История русского языка и общее языкознание / Б. А. Ларин. – Москва: Просвещение, 1977. – 157 с.

9. Молотков А. И. Основы фразеологии русского языка / А. И. Молотков. – Ленинград: Наука, 1977. – 283 с.

10. Тагиев М. Т. Модели структурно-семантических отношений фразеологического и лексического состава / М. Т. Тагиев // Проблемы устойчивости и вариантности фразеологических единиц. – Т.: ИГУ, 1968. – С. 65–68.

11. Шанский Н. М. Фразеология современного русского языка: / Н. М. Шанский. – 2-е изд. – Санкт-Петербург: Специальная Литература, 1996. – 192 с.

УДК 811.161.1'42 Шукшин

О. И. Гамали,

канд. филол. наук, доцент,

О. Б. Каневская,

канд. пед. наук, доцент,

Криворожский государственный педагогический университет,

г. Кривой Рог

ОСОБЕННОСТИ ХАРАКТЕРИСТИКИ РЕЧИ ПЕРСОНАЖЕЙ В РАССКАЗАХ В. М. ШУКШИНА

Гамали О. І., Каневська О. Б. Особливості характеристики мовлення персонажів у оповіданнях В. М. Шукшина.

У статті проаналізовано специфіку характеристики мовлення персонажів у оповіданнях В. М. Шукшина. Диференційовано поняття «мовленнєва характеристика» і «характеристика мовлення». Визначено основні засоби характеристики мовлення персонажів: авторська, пряма, непряма мова, опис інтонування, фонетичні, лексичні, синтаксичні виражальні особливості тощо.

Ключові слова: *мовленнєва характеристика персонажа, характеристика мовлення, авторська мова, пряма мова, непряма мова, виражальні засоби, оповідання В. М. Шукшина.*

Гамали О. И., Каневская О. Б. Особенности характеристики речи персонажей в рассказах В. М. Шукшина.

В статье анализируются специфические характеристики речи персонажей в рассказах В. М. Шукшина. Дифференцируются понятия «речевая характеристика» и «характеристика речи». Определены основные средства характеристики речи персонажей: авторская, прямая и косвенная речь, описание интонации, фонетические, лексические, синтаксические выразительные особенности и т.д.

Ключевые слова: *речевая характеристика персонажа, характеристика речи, авторская речь, прямая речь, косвенная речь, выразительные средства, рассказы В. М. Шукшина.*